

Rinze Ijbema – Oosterkerk

[1] De tucht zit in een crisis.

1. 'Tucht', kerkelijke tucht is een beetje een lelijk eendje. Het scharrelt mee in het rijtje 'kwaliteiten van een echte kerk', zoals we er in de protestantse traditie naar kijken. Voorop gaat, natuurlijk, dat de preken kloppen met de Bijbel, de tweede is dat je zorgvuldig omgaat met Doop en Avondmaal, als kerk, en nummer drie is dat je als kerk de Bijbelse tucht handhaaft. En dat doen we niet, bij ons in de kerk. Dus zit de tucht in een crisis.

[2] Eerst maar even: waar hebben we het over met elkaar? Bij tucht gaat het erom dat God ons een verantwoordelijkheid geeft ons zelf en elkaar als christen op te voeden. Kerkelijke tucht is geestelijke opvoeding. In eerste instantie is dat een verantwoordelijkheid die God aan iedereen persoonlijk geeft. Als jij 's avonds in bed duikt is er niemand die zegt: 'Is het niet goed om een moment met God te hebben?' Niemand, behalve jijzelf. In tweede instantie sta je er ook samen in. Oudste voorbeeld: gaan we van die boom eten of niet? Daar ben je voor elkaar verantwoordelijk. En in derde instantie is er ook nog de verantwoordelijkheid van de kerk, dat een kerkraad op een gegeven moment kan zeggen: zo zien wij in jou geen christen meer; dit moet echt anders.

Zoals wij het als kerk hebben afgesproken kan een kerkraad, voordat ze hardop zeggen dat iemand er niet meer bij hoort, iemand afhouden van het avondmaal. Maar dat zien we steeds minder gebeuren. Ik kan me zelf globaal twee soorten situaties herinneren, waarin een kerkraad waar ik bij hoorde iemand van het avondmaal afhield. De ene soort was 'wegens ongehoorzaamheid'. Het problematische daarvan is dat het natuurlijk altijd om ongehoorzaamheid aan de zittende kerkraad gaat. Dan is het risico levensgroot, dat je als kerkraad tucht als machtsmiddel inzet. Dat zijn inquisitiepraktijken, en dat zijn geen goede praktijken.

De andere situaties waarin mensen niet met het Avondmaal mochten meedoen was als het misging met een huwelijk of als mensen met elkaar naar bed gingen zonder getrouwd te zijn. Daarover wil ik voorop zetten: een kerkraad heeft wel degelijk wat te vinden over wat er allemaal misgaat op dit terrein. En binnen de afspraken zoals we die hebben binnen de kerken heeft een kerkraad de mogelijkheid om in bepaalde situaties tegen iemand te zeggen: zo kun je het Avondmaal niet vieren. Ik zit zelf in een scheiding, en ik ben er hier niet op uit mezelf uit de wind te houden. En tegelijk: iedereen kent mensen die roddelen – maar niemand zegt dat het Avondmaal niet voor hen is.

Waarom zou je de ene zonde wel aanpakken en de andere niet? Opnieuw: reden genoeg om kritisch na te denken over de kerkelijke tucht in de praktijk.

Ik zei: de tucht zit in een crisis. Misschien dacht je toen: 'Inderdaad, want de kerkraad houdt niemand meer af van het Avondmaal.' Inmiddels merk je dat ik zeg dat er goede redenen zijn om de praktijk van het afhouden kritisch te bekijken. Wat Bijbels mogelijk is (een kerkraad die afhoudt) is niet per se altijd nodig. Sterker nog: er is een Bijbelse hoofdlijn van persoonlijke verantwoordelijkheid, die we als kerken tegenwoordig weer scherper voor het voetlicht hebben.

Lees maar mee (1 Korintiërs 11, 26-29): 'Dus altijd wanneer u dit brood eet en de beker drinkt, verkondigt u de dood van de Heer, totdat hij komt. Daarom maakt iemand die op onwaardige wijze van het brood eet en uit de beker van de Heer drinkt, zich schuldig tegenover het lichaam en bloed van de Heer.' Kijk, daar zit alles in voor klassieke kerkelijke tucht: het Avondmaal is niet zomaar een feestje, het is een heilige maaltijd. Het is goed dat de kerkraad zorgvuldig toezicht houdt. Prima.

Maar Paulus gaat verder: 'Laat daarom iedereen zichzelf eerst toetsen voordat hij van het brood eet en uit de beker drinkt, want wie eet en drinkt maar niet beseft dat het om het lichaam van de Heer gaat, roept zijn veroordeling over zich af.' Daarmee zegt Paulus niet dat een kerkraad niets te zeggen heeft. Maar daarmee zegt de Bijbel wel dat de eerste cirkel, van persoonlijke verantwoordelijkheid, dat we die gerust voorop mogen zetten.

Goed, de kerkraden zijn dus terughoudender geworden in afhouden; daar zijn redenen voor (omdat het niet altijd goed werkte) en daar zijn mogelijkheden voor (omdat de Bijbel zelf ook de lijn van persoonlijke verantwoordelijkheid kent). Waarom zeg ik dan dat de tucht in een crisis zit?

2. **[3]** De tucht zit in een crisis, omdat we het gevoel hebben dat het iets is dat 'zij' aan 'hun' moeten doen, in plaats van (wat het werkelijk is) iets wat 'wij' aan 'ons' moeten doen. De crisis van de tucht is dat je denkt dat het buiten je om gaat. De crisis van de tucht is, dat jij 'slechts op bezoek' bent. Dat ben je niet. Het is jouw gevangenis, ook jouw gevangenis. Begrijp me goed, ik twijfel geen moment aan je goede intenties. Je zit hier in de kerk, je maakt jezelf aanspreekbaar als christen, je bent er niet op uit langs de zijlijn te blijven zitten. Dat is goed. Maar als het over tucht gaat, is dit wat we de Heer kunnen horen zeggen.

[4] Er is er maar één die in deze gevangenis 'slechts op bezoek' kan zijn. Dat is de Heer Jezus Christus zelf. Hij kan met medelijden om zich heen kijken, Hij kan met verbijstering en afgrijzen om zich heen kijken, want Hij zit niet in de gevangenis omdat Hij schuldig is. Wij wel, ik en jij. Dus kunnen ik en jij niet met afgrijzen naar onze medegevangenen kijken, in elk geval: niet zonder ons te realiseren dat ze net zo terug kunnen kijken: zo, wat ben jij vies... Dit is het probleem: dat wij zo druk zijn de schone schijn hoog te houden – zodat we geen tijd hebben om anderen te helpen, en zodat we anderen belemmeren om ons echt vooruit te helpen.

Een paar voorbeelden. Je burens van de kerk wonen samen, en jij bent overtuigd dat God beter met ze voorheeft. Wat doe je? Bel je de kerkraad, dat ze er wat aan moeten doen? Nee, denk je gefrustreerd, die doen toch niks. (Voor hetzelfde 'doen' ze allang wat, maar dat terzijde.) Wat doe je? Dit is het enige wat je kunt doen: samen met die burens van je naar de Heer luisteren. Het kan heel goed zijn, dat zij het een en ander te leren hebben over hoe ver God gaat met zijn ideeën over liefde en trouw – maar jij ook, en als jij dat niet heel diep heel kwetsbaar open wilt maken, of ook: als zij die openheid en kwetsbaarheid niet aankunnen, dan is dát de crisis.

Ander voorbeeld: een christen wordt betrapt op fraude en jij komt het te weten. Wat doe je? Ga je op Facebook om te kijken wat anderen er over zeggen? (Want zo ben je zelf niet, je schrijft er niet over, je leest het alleen maar...) Of doe je wat je Heer op dat moment van je vraagt: en jij, hoe ga jij om met wat ik je toevertrouw? En het kan niet missen dat hier een zwakke plek zit in ons geloofsleven. Geld. Want iedereen weet hoeveel macht het heeft, en niemand praat erover. Ik ben minder bang voor de macht van seks dan voor de macht van geld. De macht van seks, daarover hebben we met elkaar leren praten. Stotterend, uiteraard, maar dat geeft niks. Maar geld is een taboe en ergens niet over praten is hetzelfde als de duivel ergens de macht geven. (Terwijl de truc om de baas te zijn over je geld in plaats van andersom zo simpel is: gewoon 10% weggeven.)

Dus? Dus samen praten. Praten over de idealen van God, veel te hoog gegrepen, natuurlijk, maar ja, Hij is God. Praten over je eigen tekortschieten en merken dat je werkelijk niet de enige bent. Praten over hoe verleidelijk het is jezelf mooier voor te doen, maar joh, iedereen doet het dus iedereen weet dat je niet echt zo bent. Serieus, als je, net als ik, wel eens denkt: 'De mensen moesten eens weten hoe het werkelijk is bij mij...', kun je nagaan, het is bij hen net zo.

Tucht in de crisis. Een probleem. Zonder tucht ben je geen kerk van Christus. Als wij niet leren praten over onze zonden zijn wij geen kerk van Christus. Jakobus zegt ergens (5, 16): 'Beken elkaar uw zonden en bid voor elkaar, dan zult u genezen.' Voor mijn gevoel vliegen wij bij zo'n tekst

meteen op deel b af: 'dan zult u genezen.' Hoezo, zeggen we dan, hoe kan dat nou dat je beter wordt als je elkaar je zonden belijdt en voor elkaar bidt? Maar als we dat nou eens aan God overlaten en bij a beginnen? Jakobus voegt er aan toe: 'Als een van u afdwaalt van de waarheid en een ander laat hem daarheen terugkeren, dan mag hij weten: wie een zondaar van het dwaalspoor terugbrengt, redt hem van de dood en wist tal van zonden uit.' En dat terugbrengen van een dwaalspoor, weet je, dat gaat zoveel beter als je de dwaalsporen van je eigen hart een beetje kent – en erkent.

3. **[5]** Begin daarom maar weer bij Christus. 'Slechts op bezoek,' zei ik zonet: Hij is de enige die de gevangenis zomaar mag verlaten. Onschuldig. En moet je nagaan, terwijl wij allemaal, schuldig en al, net doen alsof we alleen maar op bezoek zijn, gaat Hij, echt slechts op bezoek, tussen de grootste hufters in zitten en slaat zijn armen om ze heen. Die links van Hem, die wijst Hem af: 'Bemoei je niet met mij, ik kan mijn eigen straf wel dragen.' Jaja. Die rechts van Hem, die heeft Hem door. 'God, ik kan wel een Redder gebruiken...' En jij? Je kunt blijven zitten en hopen dat je dubbel gooit. Of je zegt het ook: 'God, ik kan wel een Redder gebruiken...' 'Kijk,' zegt Hij dan, 'verlaat de gevangenis zonder betalen.'

[6] Nou ja, dan kun je die hele tucht wel bij oud papier zetten, natuurlijk, als iedereen overal gratis mee wekomt... Je hebt gelijk, dit is pas echt crisis voor alle tucht, als iedereen zomaar een volledige aflaat cadeau krijgt. Totdat je natuurlijk doorkrijgt dat kerkelijke tucht nooit bedoeld kan zijn geweest als prijs die je betaald om toegelaten te worden tot het feest van je Heer. Die toegang is voor mensen onbetaalbaar. Buiten de kerk zitten altijd de nette mensen, de mensen die het zelf wel redden. In de kerk zitten de landlopers en de bedelaars, de hoeren en de tollenaars, dat wil zeggen: de mensen die genade cadeau hebben gekregen. De nette mensen kloppen een keer tevergeefs aan bij de Heer; met al hun geld en schone schijn kennen ze het wachtwoord niet, en Hij kent hen niet. Maar wij kloppen aan en we kennen het wachtwoord: 'Heer, ik ken U, U bent mijn Redder.' 'En Ik ken jou,' zegt Hij dan.

En wat ik nu allemaal op een rijtje zet is niet nieuw. Dit staat al eeuwen in het catechismus: 'Voor wie is het avondmaal van de Here ingesteld? Voor heb die om hun zonden een afkeer van zichzelf hebben en toch vertrouwen dat deze hun om Christus' wil vergeven zijn, en dat ook de overblijvende zwakheid door zijn lijden en sterven bedekt is; die ook begeren hoe langer hoe meer hun geloof te versterken en hun leven te beteren. Maar de huichelaars en zij die zich niet van harte tot God bekeren, halen door hun eten en drinken een oordeel over zich.' De catechismus gaat dan verder met vertellen wie die ongelovigen en huichelaars zijn. Ik wil de preek graag afsluiten met een

andere vraag: als je nu hoe langer hoe meer eerlijk leert zijn over je eigen tekorten, wie zou je dan de toegang willen weigeren?

Amen.